

Denna sammanfattning ger en översikt över det material som samlats in på utvärderingsblanketten Lek, som har varit en av de mest använda blanketterna i Valssi sedan systemet togs i bruk.

Lek inom småbarnspedagogiken

Sammanfattning av självutvärderingarna på Valssis utvärderingsblankett 2025

Kvalitetsutvärderingssystemet för småbarnspedagogiken Valssi är en tjänst som upprätthålls av Nationella centret för utbildningsutvärdering NCU och som kommunala anordnare och privata serviceproducenter har kunnat utnyttja i utvärderingen och utvecklingen av sin verksamhet sedan 2023. I Valssi finns sammanlagt 29 utvärderingsblanketter, varav 20 är avsedda för utvärdering av den pedagogiska verksamheten och nio för utvärdering av småbarnspedagogikens tjänster och strukturer som stöder verksamheten. NCU publicerar nationella sammanfattningar av utvärderingsmaterialet som samlats i Valssi. Temat för detta år är lek, som har varit det populäraste utvärderingstemat under de två föregående verksamhetsåren.

Leken är småbarnspedagogikens centrala innehåll, verksamhetssätt, mål och värde. Genom leken förverkligas en väsentlig kvalitetsfaktor inom småbarnspedagogiken, dvs. en mångsidig pedagogisk verksamhet. Genom utvärdering och utveckling av leken främjas genomförandet av följande forskningsbaserade kvalitetsindikatorer (Vlasov m.fl. 2018) som NCU utarbetat:

- Personalen och barnen genomför tillsammans mångsidig pedagogisk verksamhet som baserar sig på lek, motion, konst och kulturarv och som erbjuder barnen positiva inlärningsupplevelser. Verksamheten främjar förverkligandet av inlärningsområdena och målen för brett kunnande.
- För barnen är verksamheten inom småbarnspedagogiken betydelsefull och inspirerande, och den utmanar till lärande.
- Barnets individualitet beaktas så att varje barn lär sig att identifiera och hitta sina egna styrkor och intressen.

Inom den finländska småbarnspedagogiken har leken långa traditioner, och den är en av hörnstenarna för och styrkorna i vår verksamhet. Å ena sidan utnyttjas lekpedagogik för att stödja barnets lärande och utveckling, men framför allt ses leken som ett egenvärde. Leken ger barnen glädje och tillfredsställelse, och denna syn har också lyfts fram i grunderna för vår plan för småbarnspedagogik (Utbildningsstyrelsen 2022).

I enlighet med målen i grunderna för planen för småbarnspedagogik ska personalen identifiera faktorer som begränsar leken och utveckla verksamhetssätt och lärmiljöer som främjar leken och uppmuntrar till lek. En verksamhetskultur som betonar lek stärker i bästa fall barngruppens samhörighet, och därför ska diskriminerande verksamhetssätt i anslutning till lek utvärderas (Utbildningsstyrelsen 2022, s. 33).

Syftet med blanketten som är avsedd för utvärdering av lek i Valssi är att konkretisera de nationella målen för småbarnspedagogiken och forskningsdata om lek i en form som kan utvärderas. För andra teman inom mångsidig pedagogisk verksamhet, såsom motion, konst och kulturarv, har man skapat egna utvärderingsblanketter. I denna sammanfattning granskas genomförandet av leken inom småbarnspedagogiken i ljuset av både den kvantitativa information som samlats in av personalen och de utvecklingsåtgärder som utarbetats på daghemsnivå och på småbarnspedagogikens organisationsnivå.

Det är frivilligt att använda Valssi för självutvärderingen, och anordnarna väljer själva ämnena för sin utvärdering. De nationella granskningarna och sammandragen av Valssis material är således inte nationellt representativa urval, utan sampel som baserar sig på det insamlade materialet.

Inledning

Anordnare av småbarnspedagogik och serviceproducenter kan utnyttja Valssi för att genomföra egna, självständiga datainsamlingar och utvärdera småbarnspedagogiken. Samtidigt kan man med Valssi producera granskningar och sammanfattningar på nationell nivå av den data som anordnarna samlat in. Anordnarna och serviceproducenterna kan också själva bestämma vad de utvärderar och med vilken metod.

Sammanlagt 4 932 anställda hade besvarat utvärderingsblanketten för lek under perioden 1.8.2023–31.3.2025. Blanketten hade besvarats vid 408 olika verksamhetsställen och i 44 kommuner. Av kommunerna var 18 procent urbana kommuner, 30 procent var tätortskommuner och 52 procent var landsbygdskommuner. Flest kommuner deltog från RFV-regionen i Västra och Inre Finland (n = 12) och minst från RFV-regionen i Lappland (n = 1). Jämfört med hela Fastlandsfinland innehöll materialet jämnt med kommuner av olika storlek, men vissa RFV-regioner var underrepresenterade. Över två tredjedelar av alla svar från anställda (n = 4932) hade kommit från urbana kommuner. Materialet är inte ett nationellt representativt urval, och resultaten ska inte granskas som nationellt generaliserbara.

Största delen av respondenterna (n = 4932) hade titeln barnskötare inom småbarnspedagogik (49 %) eller lärare inom småbarnspedagogik (38 %). Andra mindre respondentgrupper som kan nämnas var socionomer inom småbarnspedagogik (1 %), assistenter inom småbarnspedagogik (5 %) och personer som hade både titeln lärare inom småbarnspedagogik och titeln barnskötare (4 %) i Varda. Av respondenterna var 77 procent behöriga för de arbetsuppgifter som deras uppgiftsbeteckning förutsätter, och 23 procent var inte behöriga. Största delen av dem som inte var behöriga arbetade med uppgiftsbeteckningen barnskötare eller lärare inom småbarnspedagogik, men en något större andel av barnskötarna var inte behöriga¹. Verksamhetsspråket vid de verksamhetsställen som använt blanketten var till största delen finska (95 %) och i resten svenska (4 %) eller finska och svenska. I jämförelserna mellan finsk- och svenskspråkiga respondenter observerades inga systematiska eller betydande skillnader. Inom den privata småbarnspedagogiken hade färre än fem aktörer tagit i bruk blanketten, så på grund av det låga antalet respondenter granskades svaren från personalen inom den privata småbarnspedagogiken inte separat.

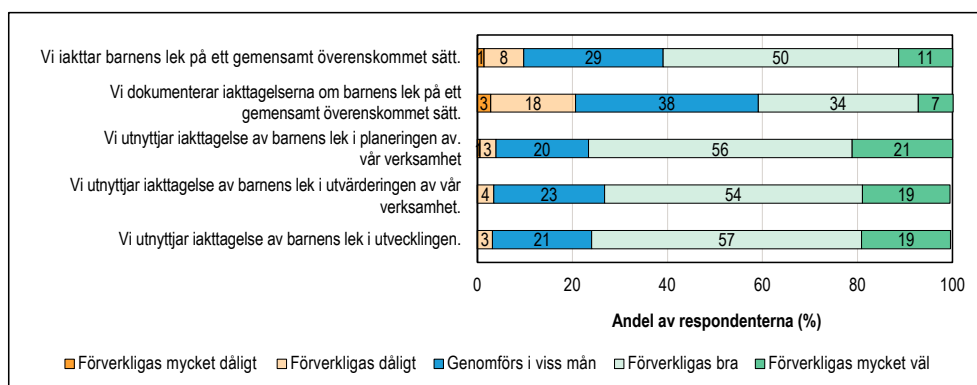
Resultat

I detta kapitel skapas en översikt över hur personalen inom småbarnspedagogiken har utvärderat lekens förutsättningar och genomförande i ljuset av det material som samlats in i Valssi under verksamhetsåren 2023–2025.

Iakttagelse och dokumentering av lek

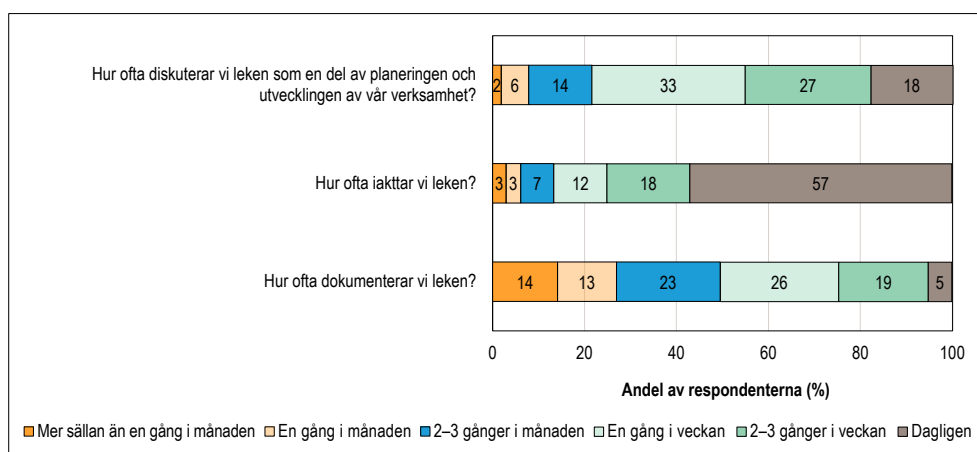
Med hjälp av blanketten har personalen granskat hur leken iakttas och dokumenteras. En stor del (73–77 %) av respondenterna bedömde att iakttagelse av barnens lek utnyttjas väl i utvärderingen, planeringen och utvecklingen av verksamheten (figur 1). Däremot ansåg drygt en tredjedel (38 %) att leken iakttas på överenskommet sätt måttligt, och cirka en femtedel (21 %) ansåg att den iakttas dålig.

¹ Av lärarna inom småbarnspedagogik (n = 1856) var 16 procent icke-behöriga och av barnskötarna inom småbarnspedagogiken (n = 2396) var 21 % icke-behöriga ($\chi^2=14,820$; frihetsgrader=1; $p<.001^{***}$)

FIGUR 1. Personalens bedömningar av hur iakttagelse och dokumentering av leken har genomförts (n = 4897–4922)

En stor del (78 %) av personalen ansåg att leken diskuteras som en del av planeringen och utvecklingen av verksamheten en gång i veckan eller oftare (figur 2). Över hälften (57 %) svarade att leken iakttas dagligen i gruppen, och 30 procent svarade att leken iakttas 1–3 gånger i veckan. Utifrån personalens självutvärdering finns det skillnader i hur regelbunden dokumenteringen av leken är. Hälften av respondenterna uppskattade att de dokumenterar leken en gång i veckan eller oftare. Likaså uppskattade hälften att leken dokumenteras 2–3 gånger i månaden eller mer sällan.

FIGUR 2. Personalens bedömningar av hur regelbunden dokumentering och iakttagelse av leken är (n = 4883–4903)

Drygt en tredjedel (37 %) av respondenterna (n = 4864) ansåg att leken inte iakttas tillräckligt i deras grupp. De respondenter som svarade att de iakttog leken 2–3 gånger i månaden eller mer sällan ansåg oftare att leken inte iakttas tillräckligt².

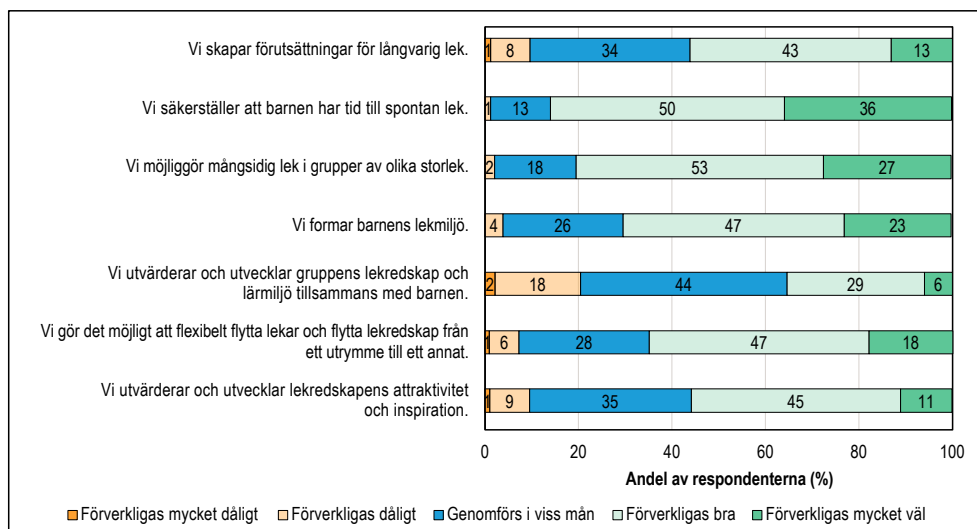
Förutsättningar för lek

Många teman som beskriver förutsättningarna för lek förverkligas i regel väl enligt personalens bedömningar. Till exempel ansåg en stor del (80–86 %) av personalen att barnens möjlighet till spontan lek och mångsidig lek i grupper av olika storlek förverkligas väl (figur 3). Å andra sidan bedömde 44 procent att utvärdering och utvecklingen av lekredskapen och lärmiljön tillsammans med barnen genomförs måttligt. En femtedel

² 863,568; frihetsgrader=5; $p < .001^{***}$

Vid bedömningen av förutsättningarna för lek har personalen utvärderat bland annat förverkligandet av långvarig lek och utvecklingen av lekmiljön. Bedömningarna är i huvudsak positiva. Å andra sidan anser många att till exempel utvärderingen och utvecklingen av lekredskapen och lärmiljön förverkligas måttligt eller dåligt.

bedömde att målet i fråga uppnåddes dåligt. Likaså uppfylldes förutsättningarna för barnens långvariga lek enligt 43 procent högst måttligt.

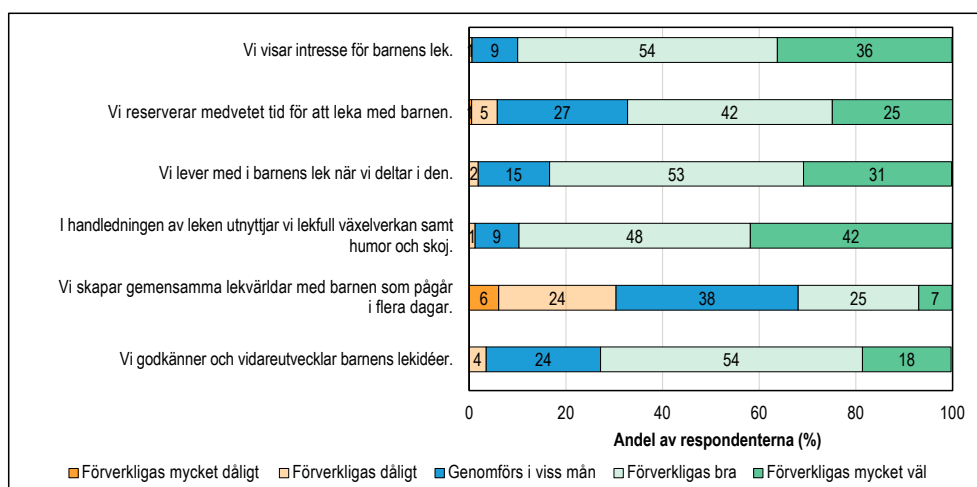
FIGUR 3. Personalens bedömningar av hur förutsättningarna för lek uppfylls (n = 4908–4920)

Som framgår av figur 3 var personalens svar till många delar positiva, men de var också splittrade. Respondenterna har bedömt påståendena mångsidigt och delvis även kritiskt.

Handledning av leken

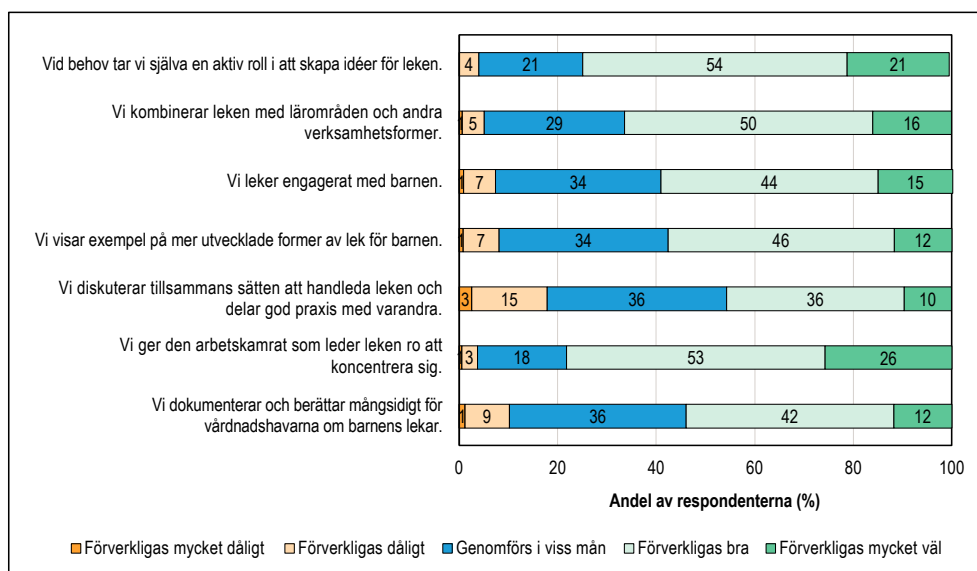
I handledningen av leken har personalen bland annat bedömt sin egen interaktion och närvaro i lek-situationer. Enligt bedömningarna är personalen intresserad av barnens lek, och i handledningen utnyttjas lekfull växelverkan, humor och skoj. Endast en del anser att skapandet av gemensamma lekvärldar tillsammans med barnen förverkligas väl.

Majoriteten (90 %) av personalen ansåg att man i deras grupp visar intresse för barnens lek (figur 4). Dessutom bedömde majoriteten (90 %) att lekfull interaktion samt humor och skoj förverkligas väl under handledningen av leken. Att skapa långvariga lekvärldar som pågår i flera dagar tillsammans med barnen förverkligades däremot väl endast enligt cirka en tredjedel (32 %).

FIGUR 4. Personalens bedömningar av hur handledningen av leken har genomförts 1/2 (n = 4909–4924)

En stor del av personalen (75 %) bedömde att den vuxnas aktiva roll som idéskapare av lek förverkligas väl i vardagen (figur 5). Likaså svarade 79 procent att det förverkligas väl att ge ro att koncentrera sig till arbetskamraten som handleder leken. Däremot ansåg något över hälften (54 %) av respondenterna att diskussionen om sätten att styra leken och delning av god praxis genomförs högst måttligt. Knappt hälften (46 %) svarade att dokumenteringen av lekarna och att berätta om dem för vårdnadshavarna på ett mångsidigt sätt genomförs högst måttligt.

FIGUR 5. Personalens bedömningar av hur handledningen av leken har genomförts 2/2 (n = 4898–4917)

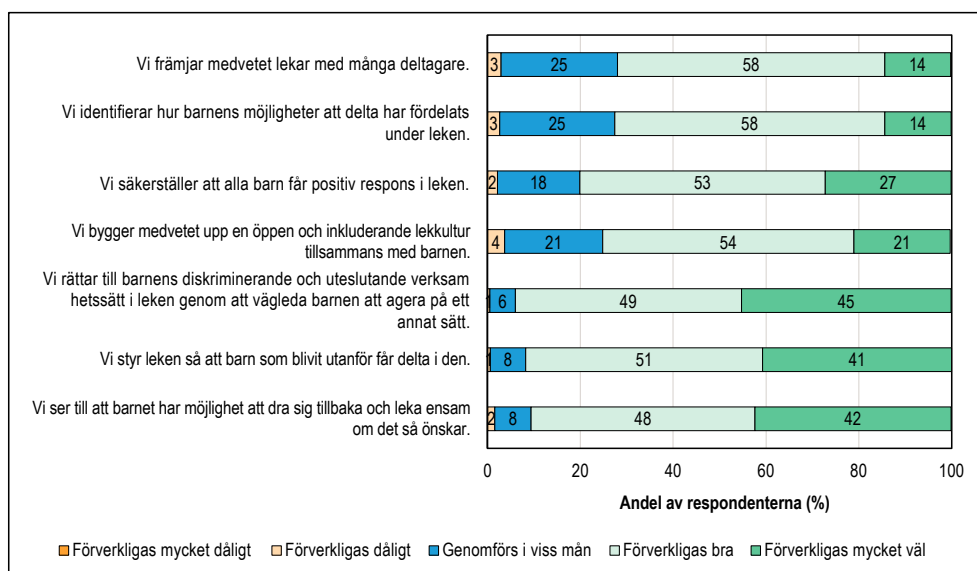
Respondenterna förhöll sig mest kritiskt till hur de tillsammans diskuterar sätten att handla leken eller delar god praxis med varandra. Syftet med Valssi-utvärderingen är att hjälpa anordnare av småbarnspedagogik och serviceproducenter att i sin verksamhet å ena sidan identifiera sådant som fungerar bra och å andra sidan upptäcka sådant som borde förbättras.

Öppen och inkluderande lek

Majoriteten (94 %) bedömde att korrigeringen av barnens diskriminerande och uteslutande verksamhetssätt i leken genomförs väl (figur 6). Majoriteten (92 %) ansåg också att handledningen av leken så att barn som hamnar utanför leken kan delta förverkligas väl eller mycket väl. Drygt en fjärdedel (28 %) ansåg dock att ett medvetet främjande av lek för många deltagare genomförs högst måttligt. Likaså ansåg 28 procent att identifieringen av hur barnens möjligheter att delta fördelas under leken genomförs högst måttligt.

Personalens bedömningar av genomförandet av öppen och inkluderande lek är i huvudsak positiva. Däremot har de varit något mer kritiska när de bedömt hur barnens möjligheter att delta fördelas och hur lekar för många deltagare kunde främjas.

Personalen anser i huvudsak att de mål som fastställts för leken uppnås åtminstone måttligt i den egna gruppens vardag, och en stor del av personalen bedömer att målen uppnås väl eller mycket väl.

FIGUR 6. Personalens bedömningar av genomförandet av öppen och inkluderande lek (n = 4913–4921)

Sammanfattningsvis kan man konstatera att personalens bedömningar av hur leken har genomförts är positiva enligt enkätmaterialiet. Utifrån självutvärderingen verkar de vuxnas intresse för leken och de vuxnas aktiva roll i leken förverkligas särskilt väl i barngruppens vardag. I handledningen av leken beaktas lekfull växelverkan och humor väl, och personalen bedömer att de identifierar och korrigerar barnens diskriminerande och uteslutande verksamhetssätt i leken. En stor del anser också att iakttagande av barnens lek utnyttjas väl i utvärderingen, planeringen och utvecklingen av verksamheten.

Saker som enligt flera respondenter förverkligas måttligt eller dåligt i vardagen är att dokumentera iakttagelserna av barnens lek på gemensamt överenskomna sätt samt att berätta om barnens lekar för vårdnadshavarna på ett mångsidigt sätt. Flera respondenter anser att förutsättningarna för barnens långvariga lek och skapandet av långvariga lekvärldar tillsammans med barnen förverkligas högst måttligt. Över hälften av respondenterna bedömde att en gemensam diskussion om sätten att handleda leken och att dela god praxis med andra genomförs högst måttligt.

Utvecklingsåtgärder som härletts från utvärderingen på daghemsnivå

De kvantitativa resultaten som baserar sig på självutvärdering är en sammanfattning av respondenternas personliga upplevelse av hur målen har uppnåtts i den egna verksamhetsmiljön. Enbart kvantitativa data på aktörsnivå kan inte beakta alla faktorer som hänför sig till det ämne som bedöms eller de olika verksamhetsmiljöer där bedömningen görs. Därför är det viktigt att diskutera utvärderingsrapporten och annan information om ämnet på olika nivåer i organisationen för småbarnspedagogik. På så sätt säkerställer man att alla som deltar i utvärderingen kan göra sina röster hörda så bra som möjligt under utvärderingen. Resultaten av utvärderingen bildas förutom utifrån det material som samlats in med Valssi även utifrån annat eventuellt material samt gemensam diskussion och definition. Då är det mer sannolikt att de utvecklingsåtgärder som härleds från utvärderingens resultat på aktörs- och daghemsnivå är meningsfulla för alla och något man vill förbinda sig till. (se mer Harkoma m.fl., 2023.)

Utvecklingsåtgärder som härletts utifrån daghemmets gemensamma utvärderingssamtal antecknas i utvärderingssammandraget som Valssi-genomförarna, dvs. daghemsföre-

I detta kapitel beskrivs utvecklingsåtgärder som utarbetats efter utvärderingen.

På daghemmen inriktades utvecklingsåtgärderna på följande teman:

1. Utveckling av iakttagelse och dokumentering av leken
2. Utveckling av planeringen och utvärderingen av leken
3. Förnyande och utveckling av lekmiljöer och lekredskap
4. Stärkande av den vuxnas roll i handledningen av leken
5. Stärkande av barnens och vårdnadshavarnas delaktighet

ståndarna eller vice föreståndarna som ansvarar för kvalitetshandlingen, sparar i Valssi. I utvärderingssammandraget ges en beskrivning av hur utvärderingen genomfördes, vilken typ av material som utnyttjades vid sidan av den information som samlades in med Valssi-blanketten och vilka som var de centrala resultaten av utvärderingen, det vill säga verksamhetens styrkor och utvecklingsobjekt som identifierats utifrån utvärderingen. I sammandraget antecknas också en utvecklingsplan inklusive åtgärder samt en plan för uppföljningen.

Utvärderingens slutliga resultat bildas på organisationens ledningsnivå och Valssi-huvudanvändaren registrerar resultaten i systemet. Liksom i daghemmens sammanfattningar antecknas utvärderingens centrala skeden, det material som utnyttjats, de centrala resultaten och utvecklingsplanen kortfattat även i utvärderingsresultaten. När resultaten skapas kan aktörerna utnyttja det kvantitativa material som samlats in med Valssi, sammandrag som utarbetats utifrån diskussioner på daghemmen samt annat material som gäller organisationen.

Som avslutning på utvärderingen av leken hade utvärderingssammandrag från sammanlagt 340 finskspråkiga och 22 svenskspråkiga daghem samt utvärderingsresultat från 26 aktörer sparats i Valssi. Vi valde att närmare granska de åtgärder som daghemmen och aktörerna antecknat för att utveckla leken. Vi analyserade åtgärderna kvalitativt och identifierade teman som särskilt fokuserade på att utveckla leken. Bland åtgärderna som genomförs på daghemmen identifierades fem teman med hjälp av vilka man utifrån utvärderingen hade beslutat att utveckla leken och förutsättningarna för den. Tyngdpunkterna i utvecklingen motsvarade ofta påståendena i utvärderingsblanketten, dvs. de mål som faststälts för leken och som enligt de kvantitativa resultaten oftare uppnåddes dåligt eller måttligt.

Utvärderingssammandragen varierade väldigt mycket både i fråga om anteckningarnas detaljrikedom och deras omfattning. I en stor del av daghemmens utvärderingssammandrag beskrevs utvecklingsåtgärderna på ett mångsidigt och ganska konkret sätt. Det förekom en del sammandrag där påståendena i utvärderingsblanketten hade antecknats som utvecklingsobjekt nästan som sådana. I enskilda sammandrag nämndes att man kommer överens om utvecklingen senare, och åtgärderna hade således inte specificerats. Dessa lämnades utanför analysen.

Kvantitativt inriktades flest utvecklingsåtgärder på att *iakttä och dokumentera leken* samt på att stärka förutsättningarna för lek. Målet var ofta att öka och förenhetliga iakttagelsen av leken. En del daghem använde egna eller avgiftsbelagda blanketter för iakttagelse, och en del planerade att utveckla egna enhetliga blanketter. Vissa hade beslutat att genomföra fritt formulerade och arbetstagarorienterad iakttagelse, varvid beslutet om sätten att genomföra iakttagelserna gavs till barngruppernas personal. Ett utvecklingsobjekt som nämndes ofta var att reservera planmässig tid för iakttagelse, vilket framgår av följande exempel:

Att göra blanketten för iakttagelse av lek ännu enklare att använda. I grupperna reserverar teamen separat tid för att iakttä så att det inte enbart sker vid sidan av andra vardagssysslor. Varje team väljer 1-2 av de lämpligaste metoderna för att iakttä och dokumentera leken och kommer också överens om hur, var och när de används och genomförs. Varje team väljer också en metod som man satsar på för att berätta mer om leken för vårdnadshavarna.

Utvecklingen av leken verkade vara väsentligt förknippad med ökad dokumentation av iakttagelser eller annan dokumentation. På vissa daghem beslöt man att börja dokumentera genomförandet av leken på ett mångsidigare sätt för att kunna förmedla information om leken och barnens delaktighet till exempel till föräldrarna. I några sammandrag låg tyngdpunkten i utvecklingen på att öka den pedagogiska dokumenteringen som stärker barnens delaktighet:

I grupperna tas gruppens digitala portfolio i aktivt bruk. I portfolion dokumenterar varje grupp leken minst en gång i månaden. Dokumenteringen innehåller bilder av leken, en beskrivning av leken och hur den planeras och framskrider, samt en bedömning av lekens genomförande och meningsfullhet som gjorts tillsammans med barnen.

Dokumentation: Vi antecknar barnens lekar och lekkamrater. Vi gör sociogram i teamen på hösten. Vi fotograferar och dokumenterar lekbilder på dokumenteringsväggar/digital plattform. Under interna möten delar vi med oss av idéer och tips om hur var och en har ökat dokumenteringen. Under mötena kommer vi överens om gemensam dokumenteringspraxis.

Iakttagelse och dokumentering av leken kopplades å ena sidan till iakttagelse av barnens sociala relationer till exempel med hjälp av sociogram, och å andra sidan till leken och uppfyllandet av förutsättningarna för den. Åtgärderna för att utveckla förutsättningarna för lek gällde främst *planeringen och utvärderingen* som gjordes i barngrupperna, samt i synnerhet *lekmiljöer och leksaker*. Genom att utveckla dagsrytmen och arbetsskiftsplaneringen ville man bland annat främja möjligheterna till långvarig lek, det vill säga att lekar till exempel inte behöver plockas undan för städningens skull. I vissa sammandrag betonades lekens planmässighet med tanke på att man vill förtydliga lekens betydelse för att personalen ska förbinda sig till den bättre. I en liten del av sammandragen kombinerades utvecklingen av leken också med granskning och utvärdering av utvecklingsåtgärderna i samband med teammötena:

Den tidigare utvecklingsplanen bearbetas fortfarande. Hela enhetens gemensamma lekverksamhet och dess genomförande: en gemensam verksamhetskultur (dokumentering, iakttagelse, utvärdering) som var och en förbinder sig till. Teamen gör upp en grupp-specifik plan för lekverksamheten under sitt eget teammöte. Dokumenteringen genomförs med hjälp av digital dokumentering, portfoliorna bevaras tills vidare. Verksamheten utvärderas varje dag och varje vecka tillsammans med teamet och antecknas för uppföljning av utvecklingsåtgärderna.

De vuxnas vilja är den primära utgångspunkten för att möjliggöra långvarig lek. Lekro är viktigt för både barn och vuxna. Den vuxnas uppgift är också att ta hand om leksakerna och hålla lekrområdena attraktiva (t.ex. i hemlekar är dockorna inte i ugnen utan påklädda till exempel i sängarna). Tillsammans med barnen skapar vi lekvärldar (t.ex. på en hylla eller i sängsalen) som man inte behöver plocka undan efter leken. Barn i olika grupper får fortsätta leken i fråga.

I analyserna lyftes *lekmiljöerna och lekredskapen* fram som det näst vanligaste utvecklingsobjektet. Utvecklingen av lekmiljöerna omfattade olika rumsliga lösningar, såsom att möjliggöra lekar i små grupper, skapa olika lekrområden samt lokaler vars användningsändamål man ville ändra eller öka användningen av lokalerna. I beskrivningarna av utvecklingen av lekredskapen betonades inventering av leksaker, att cirkulera lekredskap från en grupp till en annan samt anskaffning av nya leksaker. Utvecklingen av lekredskapen upprepades i de flesta sammandragen, och på daghemmen hade man till exempel funderat på hållbara lösningar för att cirkulera och utnyttja leksakerna mellan grupperna:

Vi fäster uppmärksamhet vid hur trivsamma och attraktiva lekmiljöerna är. Målet är en miljö som bjuder in till lek. Alla lekredskap är inte alltid framme. Vi grundar daghemmets egen utlåning av lekredskap där grupperna enligt en plan kan låna lekredskap som samlas från olika grupper och nya skaffas med eftertanke. Avlägsnande av lekredskap som är trasiga och i dåligt skick.

Den fjärde tyngdpunkten i utvecklingen var *att handleda leken* och i synnerhet *den vuxnas roll* i detta. Som mål beskrevs bland annat att stärka de vuxnas engagemang i leken samt den vuxnas aktiva roll i att locka till lek och bära upp leken. En del av utvecklingsåtgärderna hade bildats för att stödja genomförandet av inkluderande småbarnspedagogik till exempel så att den vuxna ansvarar för att säkerställa att varje barn får ta del av de gemensamma lekarna. I vissa planer hänvisades till att stärka den stödda leken. Vissa hade valt kriterier från utvärderingsblanketten för lek som tyngdpunkt för utvecklingen, såsom att säkerställa lekro för lekande vuxna:

Mer aktivt deltagande av en vuxen i leken (arbetsfördelningen, dvs. man kommer överens om vem som kan koncentrera sig på leken och andra tar hand om andra saker). Fortsatt utveckling av lekron.

Den vuxnas roll betonades också i åtgärderna för att öka mängden lekar som är handledda och gemensamma för alla samt bilda olika lekgrupper. I vissa sammandrag låg tyngdpunkten för utvecklingen på lekar inomhus och utomhus över gruppgränserna, där man stöder möjligheterna för barn i olika åldrar att leka tillsammans. En del av

Utöver utvärderingen av sin verksamhet förutsätter lagen om småbarnspedagogik (2018/540) att anordnare av småbarnspedagogik och privata serviceproducenter publicerar de centrala resultaten av utvärderingen. Lagen är dock mycket öppen i fråga om hur och i vilken omfattning resultaten ska publiceras. I slutet av Valssi-utvärderingen registreras de viktigaste resultaten i systemet. Utvärderingens centrala skeden, det material som utnyttjats, de centrala resultaten och utvecklingsplanen antecknas kortfattat i utvärderingsresultaten. Aktörerna ska själva se till att deras resultat kommuniceras utåt.

sammandragen innehöll omnämningen om att stärka smågruppsverksamheten för att barnen skulle ha mer utrymme att leka. Ställvis hade man också för avsikt att öka antalet ledda gemensamma lekar och traditionella lekar, såsom exemplet nedan beskriver:

Utöver lekveckan har vi en gång i veckan under eftermiddagens utomhusvistelse inlett ledda motionsstunder för att öka utomhuspedagogiken och den fysiska aktiviteten. Varje grupp planerar och leder turvis en motionsstund två gånger under förmiddagen. Vi funderar på om ledda lekar kan ordnas oftare än en gång i veckan. Dessutom har vi samlat gemensamma lekar och traditionella lekar i bärbara lekhäften för olika åldrar och situationer, både utomhuslekar och inomhuslekar.

Stärkande av barnens och vårdnadshavarnas delaktighet var det tema som behandlades minst i utvecklingsåtgärderna. Barnens delaktighet beskrevs ofta på ett målinriktat sätt, men noggrannare metoder för att stärka delaktigheten specificerades inte. I vissa sammandrag hade man som utvecklingsåtgärd antecknat att barnen inkluderas i planeringen av lekmiljöer eller i att komma med idéer till lekar. Att stärka föräldrarnas delaktighet nämndes endast i enskilda sammandrag. Då låg tyngdpunkten oftast på att informera föräldrarna om leken med olika dokumenteringsmetoder.

Vi tar med barnen i att utvärdera och utveckla gruppens lekredskap och lärmiljö. Vi kan till exempel hålla omröstningar med barn. Vi iakttar vilka lekredskap barnen söker sig till.

Vi fotograferar leksituationer och delar dem med föräldrarna. Bilderna utnyttjas också i planeringen och utvärderingen av verksamheten. Vi gör anteckningar om lekarna i planen för småbarnspedagogik. I teamet diskuteras dagligen frågor som gäller barnens lek och kamratrelationer. I grupperna används häften för iakttagelse, och Vaka-applikationen används dagligen, men vi testar också att använda blanketten ”dagens förlopp”. Vi skriver ner iakttagelser om fri och handledd lek. Utöver dokumenteringen kan blanketten också utnyttjas i utvärderingen av verksamheten.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att daghemmens utvärderingssammandrag som sparats i Valssi erbjuder en intressant beskrivning av daghemmens utvecklingsmål. Vi jämförde utvecklingsplanerna som utarbetats på finsk- och svenskspråkiga daghem, och temana som identifierats i dem var enhetliga. Vissa små betoningsskillnader kunde förekomma till exempel i fråga om vilka utvecklingsteman som upprepades mest. Utifrån det kvalitativa materialet kan man dock inte dra slutsatser om att verksamhetsspråket eller olika språkmiljöer skulle medföra skillnader i den utveckling som härletts från utvärderingen.

Utvärderingsprocessen som utvecklats som stöd för Valssi strävar efter att stärka personalens delaktighet i utvärderingen. Detta sker bland annat så att daghemmens styrkor och utvecklingsobjekt identifieras tillsammans utifrån utvärderingsinformationen. Målet är att säkerställa att utvecklingsåtgärderna är realistiska och fokuserar på sådant som upplevs som viktigt. Även om personalens delaktighet inte kan verifieras direkt utifrån sammandragen verkar utvecklingsåtgärderna vara nära kopplade till arbetsvardagen.

Utvecklingsåtgärder som härletts från utvärderingen på organisationsnivå

Sammanlagt 26 aktörer hade sparat utvärderingsresultat gällande lek i Valssi. Som väntat var de utvecklingsåtgärder som antecknats i aktörernas utvärderingsresultat förenliga med de åtgärder som antecknats i daghemmens sammandrag. Aktörerna hade utnyttjat både det kvantitativa material som producerats med Valssi och daghemmens sammanfattningar och utvecklingsplaner för att skapa resultaten.

Det är fortfarande nödvändigt att utveckla lekmiljöerna, särskilt tillsammans med barnen, i alla daghem. Varje daghem planerar själv sina egna åtgärder för att utveckla lekmiljöerna. Goda idéer och god praxis delas aktivt till andra daghem till exempel vid gemensamma evenemang och via den gemensamma whatsapp-gruppen.

Utifrån självvärderingsmaterialet som samlats i Valssi är personalens bedömningar av leken och dess genomförande inom småbarnspedagogiken i regel mycket positiva. Å andra sidan finns det skillnader i bedömningarna, och personalen har också gett kritiska bedömningar om hur målen för leken har uppnåtts. Inga systematiska eller betydande skillnader observerades mellan de finsk- och svenskspråkiga respondenterna.

Utöver att iaktta och dokumentera leken, planera och utvärdera samt utveckla lekmiljöerna och lekredskapen hade en del aktörer antecknat utvecklingsåtgärder på organisationsnivå. En fjärdedel av aktörerna hade separat nämnt att de erbjuder sin personal utbildning som stöd för utvecklingen. Anteckningarna om utbildningarna var dock vaga och innehöll närmast en anteckning om att utbildning kommer att ordnas. I resultaten hade man i viss mån inkluderat omnämmanden om att utbildningen är frivillig eller om att man ännu funderar på behovet av utbildning.

Ungefär en fjärdedel av aktörerna preciserade att de förutsatte att utvecklingsåtgärderna antecknas i de planer som styr daghemmens verksamhet. I största delen av utvärderingsresultaten hade man antingen direkt eller indirekt antecknat att daghemmen har både frihet och ansvar i att genomföra utvecklingsarbetet. Cirka en femtedel av aktörerna hade i sina utvärderingsresultat dragit upp riktlinjer för att stärka resurserna eller annat strukturellt stöd för daghemmens utvecklingsarbete.

Sammanfattning

Vissa delområden i leken bedömdes förverkligas högst måttligt i barngrupperna. Syftet med utvärderingen är att leda till utveckling, varvid en ärlig granskning av hur den pedagogiska verksamheten, och i detta sammanhang leken, genomförs är väsentlig. En måttlig bedömning innehåller en tanke om att man identifierar det som fungerar väl, men att man också identifierar något som kunde förbättras. Detta visar å ena sidan personalens kritiska bedömnings- och reflektionsförmåga, och å andra sidan förtroende för att självvärderingen kan genomföras ärligt utan rädsla för att låga bedömningar skulle ha konsekvenser. Förtroende är en central del av principerna för utvecklande utvärdering.

Det är viktigt att personalen även i fortsättningen uppmuntras att öppet granska sin verksamhet.

Vissa anställda kan vara mycket vana vid att reflektera över sin barngrupps verksamhet och kan bedöma den på ett hälsosamt kritiskt sätt. Det är dock svårt att bedöma den egna verksamheten och personalens bedömningskompetens kan variera. Som en del av utvärderingen av leken har personalen utvärderat möjligheterna till öppen och inkluderande lek. Personalen bedömer att dessa mål i regel uppnås väl eller mycket väl. Likaså var de anställda i den nationella bedömningen (Harkoma m.fl., 2025) ofta endast lite eller inte alls oroade över att barnen i deras grupp skulle uppleva ensamhet eller bli utsatta för diskriminering. Det är dock bra att vara medveten om att det är svårt att upptäcka och bedöma diskriminering, uteslutande verksamhet och strukturer som skapar diskriminering. Därför är det viktigt att man som en del av utvärderingsresultaten inte endast fokuserar på sådant som har bedömts som dåligt genomfört. Mångsidig och reflekterande diskussion bör föras även om de saker som bedöms förverkligas väl. Dessutom lönar det sig att komma ihåg att självbedömningen alltid påverkas av strukturella faktorer som kan försvåra verksamheten eller påverka respondenternas bedömningar. I utvärderingssamtalen bör man fästa uppmärksamhet vid faktorer som personalen själv kan påverka, och dessutom vid när ledningens stöd behövs till exempel för att stärka strukturerna, resurserna eller kompetensen.

Syftet med utvärderingssamtalen är att lyfta fram olika synpunkter på det ämne som utvärderas och hur det genomförs i vardagen. Daghemsföreståndaren har en central roll i att föra utvärderingsdiskussionen framåt och i synnerhet i att definiera utvecklingsåtgärder samt möjliggöra utveckling (Kuusiholma-Linnamäki m.fl., 2023). I framtiden lönar det sig för aktörerna inom småbarnspedagogiken att säkerställa att utvecklingsåtgärderna har lett till konkreta mål som kan följas upp och utvärderas. Det allmänna intrycket av sammanfattningarna var att de ofta beskrev utvecklingsbehov som identifierats, men inte särskilt noggrant hur utvecklingen ska genomföras i praktiken. Valssi-utvärderingen är dock fortfarande ganska ny för många aktörer, och daghemmets sammanfattningar utarbetades för första gången.

Kriterierna på som antecknats bedömningsblanketterna har oundvikligen en styrande effekt. Därför är det viktigt att småbarnspedagogikens barngrupper och daghem granskar leken på ett övergripande sätt och ur barnets perspektiv.

Utifrån de självutvärderingar som genomförts hittills anknyter de delområden av leken som fått lägre bedömningar till enhetliga sätt att dokumentera och iaktta, säkerställande av barnens delaktighet samt möjliggörande av långvarig, engagerad lek. Dessa var också teman som både daghemmen och anordnarna har riktat flest utvecklingsåtgärder till. Bedömningarna av engagemang och långvarig lek kan återspegla hur bråttom det är i daghemmens vardag: det finns många faktorer som påverkar organiseringen av verksamheten, och leken måste ofta anpassas till den övriga verksamhetens villkor. I utvärderingssammandragen hade man identifierat betydelsen av planering och utvärdering till exempel i fråga om hur lekar kunde byggas upp och förvaras trots städtjänsterna och att hitta nya, mer fungerande lösningar för att stödja långvarig lek.

Det var anmärkningsvärt att daghemmens utvärderingssammandrag och aktörernas utvärderingsresultat var enhetliga med de kvantitativa svaren och påståendena. Utvärderingsblanketten och dess påståenden verkar ha styrt utvärderingens och de därav härledda utvecklingsåtgärdernas riktning. Syftet med blanketten och den information den producerar är att synliggöra utvecklingsbehoven och fungera som grund för att skapa resultat. Samtidigt är det även viktigt att identifiera andra betydelsefulla faktorer som faller utanför utvärderingsblanketternas kriterier. Det är viktigt att granska småbarnspedagogikens vardag på ett mångsidigt sätt med olika metoder.

Källor

- Harkoma, S., Marjanen, J., Junntila, N., Sainio, M., Stoor-Grenner, M. & Tiihonen, M. (2024). Utvärderingen av mobbningsförebyggande arbete och stöd för barns sociala och emotionella färdigheter inom småbarnspedagogiken. Nationella centret för utbildningsutvärdering. Publikationer 27:2024.
- Harkoma, S., Sarkkinen, T. & Vlasov, J. (2023). Handbok för Valssi. Information om Valssi, det digitala kvalitetsutvärderingssystemet för småbarnspedagogiken, och om utvärdering med det. Nationella centret för utbildningsutvärdering. Dokument som uppdateras.
- Kuusiholma-Linnamäki, J., Sarkkinen, T., Vlasov, J., Fonsén, E., Heikkinen, S., Hjelt, H., Lahtinen, J., Lohi, N., Mäkelä, M., Siippainen, A. (2023). Daghemsföreståndarens arbete: Ledningshelheter, strukturer för vice ledarskap och förväntningar på föreståndarens arbete Nationella centret för utbildningsutvärdering. Publikationer 29:2023.
- Utbildningsstyrelsen (2022). Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2022. <https://www.oph.fi/sv/statistik-och-publikationer/publikationer/grunderna-planen-smabarnspedagogik-2022>
- Lagen om småbarnspedagogik 540/2018. <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2018/20180540>
- Vlasov, J., Salminen, J., Repo, L., Karila, K., Kinnunen, S., Mattila, V., Nukarinen, T., Parrila, S. & Sulonen, H. (2018). Grunder och rekommendationer för utvärdering av småbarnspedagogikens kvalitet. Nationella centret för utbildningsutvärdering. Publikationer 24:2018.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

PL 380 (Hakaniemenranta 6)
00531 Helsinki

+358 29 533 5500

Nationella centret för utbildningsutvärdering

PB 380 (Hagnäskajen 6)
00531 Helsingfors

kirjaamo@karvi.fi

Finnish Education Evaluation Centre

P.O. Box 380 (Hakaniemenranta 6)
FI-00531 HELSINKI

karvi.fi